

Diàspores africanes

Joelle té trenta anys, és congole-
sa i mare d'una criatura. Va deixar
el seu país fa quatre anys, amb els
papers en regla, per culpa de la
crisi econòmica i política i per la falta
de seguretat. Un cop convençuda sa ma-
re, va marxar acompanyada d'una nebo-
da i d'una suma de 2.000 dòlars. Van
anar amb vaixell fins a Brazzaville (ca-
pital del Congo) i en avió fins al Came-
run, on s'instal·laren tres mesos a Doua-
la, intentant trobar feina sense èxit.

Van arribar a Nigèria amb autobús,
on li robaren el passaport i 500 dòlars.
Continuaren la ruta per carretera amb
taxi i autobús. Travessaren Benín i arri-
baren a Níger. Gràcies a un conegut que
els deixà diners, emprengueren el viatge
cap a Algèria passant per Mali. A Alger
la seva neboda va ser expulsada i ella
s'hi va quedar fent de dona de fer feines
durant vuit mesos. Un cop al Marroc, va
aconseguir els papers d'una nigeriana
després de passar quatre vegades per la
presó i témer repetidament violacions
i agressions. Algunes de les seves ami-
gues són violades, i alguns amics, as-
sassinats. Poc temps després va néixer
la seva filla.

Els rodamons de la misèria. Se-
gons l'OIT (Organització Internacio-
nal del Treball), s'estima entre 65.000 i
80.000 el nombre de les persones que
cada any emprenen, des de qualsevol
part del continent africà, un projecte mi-
gratori. D'aquest nombre, la gran majo-
ria té com a destinació el país més ric
del Magrib, Líbia. També Sud-àfrica i
en menor grau, Gabon i Kenya són paï-

sos que reben un gran flux d'immi-
grants. Així i tot, les dinàmiques mi-
gratòries es donen en els dos sentits en
una bona part de països africans i són
nombroses les expulsions massives de
ciutadans estrangers que s'han efectuat
en moments diferents: l'any 1983 Nigè-
ria va expulsar 2 milions de persones, la
meitat de les quals eren originàries de
Ghana (catorze anys abans aquest país
havia expulsat del seu territori 140.000
nigerians); des de principi dels anys
noranta, Sud-àfrica ha expulsat més de
mig milió de persones estrangeres en si-
tuació irregular. Les històries poden ser
terribles. Encara és més que coneguda
la situació de precarietat absoluta i de
marginació que viuen els africans sub-
saharians a Líbia, on molts d'ells diuen
que no són altra cosa que esclaus. Els
desgraciats atacs dels mesos de setem-
bre i octubre de l'any 2000, en el curs
dels quals foren massacrats centenars
de treballadors africans per grups de li-
bis enfollits, en són un clar i dolorós
exemple. És a dir, la immigració i l'e-
migració són fenòmens substancials
de la història recent d'Àfrica. En poc
menys de deu anys s'han constituït
"empreses" i iniciatives comercials més
o menys legals, que tenen com a únic
objectiu els candidats a la immigració
clandestina. I és que els itineraris efec-
tuats pels immigrants són dantescos.
Rarament passen menys d'uns quants
mesos fins a arribar al lloc de destina-
ció, tractant-se per regla general d'una
migració feta etapa rere etapa, que pot
durar entre un i tres anys ja que sovint
cal aturar-se en un dels països de trànsit

La majoria de països
africans, assolats
per la pobresa material
però sobretot per la
pobresa d'expectatives
de vida i de treball,
malviuen en la pròpia
misèria per culpa
de la penetració
generalitzada i arbitrària
de les imatges
de l'opulència material
occidental,
el mirall del nord i de
l'anomenat "benestar".

per treballar i reunir més diners per continuar el viatge. La ciutat d'Agadèz, al centre de Níger, ha esdevingut el punt de trobada on convergeixen els fluxos originaris de gran part de països africans cap al nord. S'hi poden trobar des de petits punts de venda d'accessoris per a la travessa del desert (bidons, llanternes, mantes, etc.) fins a llits regentats per nacionals nigerians o congolesos que ofereixen als seus compatriotes un lloc barat on passar la nit. En menys de dos anys s'han obert cinc "agències de viatge" cap a Líbia, autèntiques màquines de fer diners que encabeixen com fan els transportistes més d'un centenar de persones per camió. Irònicament, Agadèz va ser al segle XVI un punt neuràlgic de la ruta comercial transsahariana, lloc d'aturada obligat per a

**En els darrers
sis anys l'OIT
ha detectat
al Marroc
un gran augment
de persones en
situació irregular
vingudes
de l'Àfrica**

les caravanes d'or... i d'esclaus. Níger significa l'inici de la travessa del desert, famosa per la seva perillositat: es temen el bandolerisme i els assalts, la possibilitat de perdre's i de morir-se de set. Mentre que un 80% de les migracions africanes anuals es queda a l'Àfrica i al Magrib, un 20%, és a dir, entre 13.000 i 16.000 persones l'any, arriba a Europa via Marroc. Per a aquestes persones, la distància des del lloc d'origen pot variar entre 4.000 i 8.000 quilòmetres. Travesen el desert des de Níger o Mali fins a Algèria, i una vegada allí passen al Marroc des dels voltants de la ciutat de Maghnia fins a la ciutat marroquina

d'Oujda. En aquesta travessa els immigrants han de recórrer 14 quilòmetres de "no man's land" (terra de ningú), de nit i acompanyats per regla general d'un "especialista".

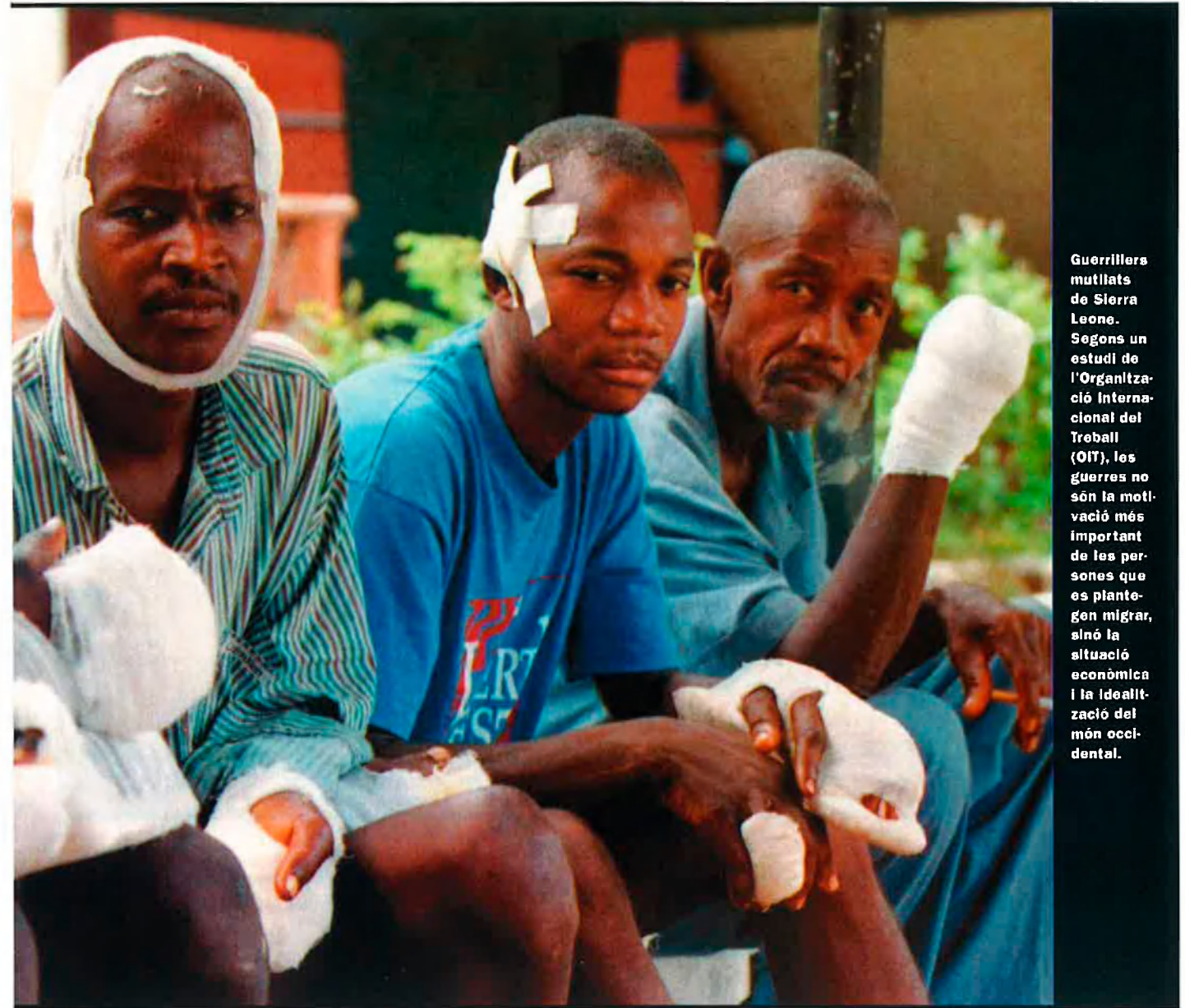
La immigració irregular subsahariana a través i cap al Marroc. Segons l'enquesta menada per l'antropòloga Claire Escoffier i l'economista Mehdi Lahiou, part integrant d'un estudi de l'OIT presentat l'any 2002 sobre "la immigració irregular subsahariana a través i cap al Marroc", el gran augment dels darrers sis anys de persones en situació irregular provinents de països de l'Àfrica subsahariana instal·lades al Marroc és degut a la imposició generalitzada de visats al conjunt dels nacionals africans per la Unió Europea des del Tractat de Schengen (1990) i a la impossibilitat de la gran majoria d'africans d'entrar legalment a Europa, els Estats Units i el Canadà. Tampoc la legislació marroquina no és especialment oberta en aquest sentit: només els nacionals de vuit països africans, Costa d'Ivori, Congo, Guinea Conakry, Líbia, Mali, Níger, Senegal i Tunísia, poden entrar sense visat al territori marroquí. Però el més sorprenent de tot plegat és la legislació vigent d'estrangeria, la mateixa que va ser instituïda als anys 1914 i 1950 per l'administració del protectorat francès i que regula tant l'entrada i circulació pel territori com les llibertats i els drets dels no-nacionals.

Es tracta, doncs, d'una legislació completament obsoleta. Irregularitat i desempament seran condicions indefugibles per a la gran majoria de candidats a la immigració. Els africans que esperen el seu torn per travessar l'estret o embarcar-se a les Canàries poden patir un temps d'espera de fins a dos anys, temps caracteritzat per la por a ser interceptat i expulsat del país per la policia marroquina, i evidentment també per la precarietat econòmica i l'aïllament social: "Patim molt, plorem, tenim gana" (Biya, jove partera congolea). El cos diplomàtic dels diferents països no sembla que es preocupi especialment dels seus nacionals. Es coneixen pràctiques fraudulentess de certes ambaixades, com la de la República Democràtica del

Congo, que, amb engany, ven salconduits desproveïts de valor als seus nacionals. Les dones, doblement marginades, pateixen xantatge amb absoluta impunitat de la policia que, a canvi d'un favor sexual, les deixa en llibertat. El drama de les criatures nascudes de mares en situació irregular és que, en la majoria dels casos, són nens sense papers, és a dir, sense existència oficial.

Perfils migratoris. L'enquesta consta de 66 entrevistes enregistrades a subsaharians i subsaharianes en situació irregular en les ciutats de Tànger (on es calculen de manera oficiosa entre 2.000

**Guerrillers
mutilats
de Sierra
Leone.**
Segons un
estudi de
l'Organització
Internacional
del Treball
(OIT), les
guerres no
són la moti-
vació més
important
de les per-
sones que
es plante-
gen migrar,
sinó la
situació
econòmica
i la idealit-
zació del
món occi-
dental.

i 2.500 subsaharians en espera), Casablanca i Rabat. La limitació numèrica i logística de les entrevistes significa que es tracta de referències qualitatives indicadores de tendències generals. Es pot copsar una concentració en l'origen: la meitat dels entrevistats provenien de Nigèria i de la República Democràtica del Congo. La majoria d'individus són els germans grans de famílies molt nombroses, amb problemes econòmics: "Sóc el gran de deu germans i no puc demanar al meu pare que em mantingui perquè el nostre país està en guerra" (estudiant sudanès, de trenta anys). Molts han tingut el suport de la comu-

nitat d'origen en tant que millor candidat a aconseguir amb èxit l'aventura migratòria. És l'anomenada discriminació positiva, l'aposta més segura de la comunitat perquè la "inversió" migratòria funcioni. A més, és conegut el rol indispensable de les anomenades "xarxes migratòries", això és, els contactes (germans, cosins, veïns, coneguts) que qualsevol candidat té al lloc de destinació i que facilitaran a l'escollit, en un principi, l'arribada. Es tracta, doncs, de joves (l'edat dominant oscil·la entre els vint-i-quatre i els vint-i-sis anys) que, en molts casos, tenen estudis: un 42% són diplomats superiors, i un 43% tenen

estudis d'ensenyament bàsic o de batxillerat. Molts aspiren a continuar els estudis en un país europeu o al Marroc, estat de destinació probable, ja que la situació "sempre és millor" que en els països d'origen. La imatge que es té del nord està directament determinada per la televisió. Dels 66 entrevistats, una bona part diu que s'ha decidit finalment a emigrar empès per les imatges de les parabòliques. Aquesta visió distorsionada i idealitzada de la realitat que els espera és el motor principal de la seva determinació: "Quan seré a Espanya aprendré l'espanyol, aniré a treballar a les plantacions i després aprendré un

Arribada d'una pastera amb subsaharians indocumentats a Tarifa el 19 de juliol del 2000. Subsaharians i marroquins no acostumen a fer el viatge en pastera o zodiac junts, ni tampoc els preus d'aquest viatge són els mateixos: pels primers és molt més car que pels segons.

ofici. Espanya és un país meravellós perquè accepta els immigrants. Estic segur que m'anirà tot molt bé allí" (Steven, nigerià de vint-i-cinc anys). I és que la màxima voluntat de la majoria d'entrevistats era de "treballar", "progrés", "aprendre" i "estalviar per tornar dignament al país d'origen".

El mar com a única via. El Marroc, per als que desitgen continuar el seu llarg viatge fins a arribar al "nord" anhelat, no és més que un preludi del que trobaran més tard. A l'angoixa que precedeix els dies, mesos i fins i tot anys abans de poder participar en una travessa amb pastera o zodiac, cal afegir-hi l'aventura de la mar, en què per alguna curiosa raó no solen barrejar-se marroquins i subsaharians. Els preus també s'adapten als orígens: mentre que un marroquí haurà de pagar entre 2.000 i 3.000 dirhems, un subsaharià en pagarà

Les ciutats de Ceuta i Melilla s'han "impermeabilitzat" gràcies a una subvenció de la Unió Europea

entre 10.000 i 12.000 (1 euro equival a 10 dirhems). Si arriben a bon port, els espera una Europa amb les portes tancades. Espanya, per exemple, no admet cap país africà subsaharià en els seus contingents, única via possible d'arribar com a immigrant regularitzat a Espanya. Per si de cas, Ceuta i Melilla han estat

"impermeabilitzades" amb un perímetre "de seguretat" subvencionat en bona part per la Unió Europea. El mur d'acer galvanitzat de Melilla, de tres metres d'alçada amb detectors electrònics sensibles a la presència humana, recorda a tots els qui no volguessin provar l'aventura de la mar que aquesta és la seva única sortida. Khalil Jemmah, president d'AFVIC (Associació de Familiars i Amics de Víctimes de la Immigració Clandestina), explica que berbers de les muntanyes li comenten sovint que no els fa por l'aigua, que si hi ha mala mar ja s'agafaran a un arbre.

Barrejats o no, marroquins i subsaharians comparteixen el mateix destí sobre les barques de l'esperança i la mort. Mentrestant, milers d'africans somnien a jugar-se la pell per viure com nosaltres.

Mireia Estrada Gelabert